

Mendoza megírta a *Historia de las cosas más notables, ritos y costumbres del gran reyno de la China (A hatalmas Kínai Királyság és valóságának, szokásainak története)* című könyvét, amelynek első kiadása 1585-ben jelent meg Rómában, ezután pedig hamar lefordították a nagyobb európai nyelvekre. Hugh Thomas is megemlíti, hogy Mendoza könyve ötven éven át igazi bestseller volt, valójában azonban sokkal többről van szó. Első alkalommal jutott el számottevő mennyiségű információ Kínáról Nyugatra. Kína kedvező fényben tűnt fel, olyan városi civilizációként, ami szem előtt tartja az elért eredményeit, és szívében viseli az oktatás kérdését. A könyvben voltak leírások az iskolákról és kórházakról, a kereskedelemről és az életmódról is.

Az első, Kínát ábrázoló nyugati térképet 1584-ben tette közzé (Cum Privilegio Imperatoris) Abraham Ortelius.² A térkép a szintén a király szolgálatában álló portugál földrajztudós, Luis Jorge de Barbuda munkáján alapult. A Nagy Fal és a jelentősebb folyók mellett tizenöt tartomány neve azonosítható rajta. A térkép hátoldalára nyomtatták az első Európába eljutott kínai írásjeleket, amelyek Bernardino de Escalante testvér leveleiből származnak.

1592-ben egy másik Manilában dolgozó spanyol szerzetes, Juan Cobo volt az, aki először fordított le egy kínai szöveget – egy konfucianus primert – európai nyelvre (kasztiliai spanyolra). Ugyanő volt az, aki először lefordította az európai tudomány összefoglalóját (a Si Lu-t) kínaira.

***

Az első találkozás Spanyolország és Amerika között olyan sok emberáldozatot követelt, amelynek pontos mértéke még ma sem teljesen ismert. Milliók pusztultak el az európai járványok miatt, amelyek ellen a bennszülött lakosság nem rendelkezett immunitással.

2 A térkép megtekinthető egyebek között a *China in European Maps: A Library Special Collection* című kötetben is (összeállította és szerkesztette: Min-min Chang).

Tagadhatatlanok a visszaélések és a kizsákmányolás; szemtanúk és kortársak által papírra vetett beszámolók álltak akkor és állnak ma is rendelkezésre, amiket mindenki elolvashatott és elolvashat. Montezuma, Atahualpa és Tupac Amaru meggyilkolásáról a spanyol nyelvű világ összes iskolájában tanulnak a diákok. Ugyanezekben az osztálytermekben ma is tanítják Alonso de Ercilla, Inca Garcilaso és Juana Ines de la Cruz nővér írásait, bár arra már nem feltétlenül emlékeznek vagy nem kérdezik meg, hogy melyik nép gyermekei voltak a szerzőik.

Mexikóban már 1535-ben működött egy nyomda. Az első mexikói könyvkereskedő egyik feljegyzéséből kiderül, hogy számos példány volt raktáron Fernando de Rojas *La Celestinájából*, a spanyol irodalom egyik korai klasszikusából (egy szerelmi történetből, ami egyszerűs mind a társadalmi erkölcsök maró kritikájával is szolgált). 1605-ben a *Don Quijote* első kiadásának sok példányát szállították Peruba hajóval.

(*The Asian Review of Books*)

Dermot Meleady³

1914 nyara az ír függetlenség küszöbén

Prológus

Isaac Butt (1813–1879) és Charles Stewart Parnell (1846–1891), az Írország függetlenségéért folytatott politikai küzdelem két jeles alakja már nem érthette meg 1914 kora nyarat, amikor a főként katolikusokból álló ír nacionalista közösség tagjai tanúi lehettek a Home Rule-ért, azaz a szigetország önkormányzatát biztosító törvény megszületéséért folytatott negyvenéves harc sikerének. H. H. Asquith liberális kormánya a John Redmond által vezetett Ír Parlamenti Párttal szövetségben elérte, hogy elfogadják a harmadik Home Rule törvényt, amit május 25-

3 Dermot Meleady John Redmond életrajzának szerzője. A könyv első kötete *Redmond: The Parnellite* (Cork University Press, 2008), a második *John Redmond: The National Leader* (Merrion, 2013) címmel jelent meg.

én harmadszor is megszavazott⁴ a brit parlament Alsóháza. A Home Rule rendelkezett a dublini székhelyű önálló parlament és felelős kormány létrehozásáról, hogy azok (a Westminster felügyelete alatt) irányítsák az ír belügyeket. Most már csak a király aláírása hiányzott ahhoz, hogy a törvény életbe léphessen.

A *Freeman's Journal*, az Ír Párt lapja „Írország diadalának napjaként” üdvözölte az eseményt. Gratuláló üzenetek százai érkeztek Írországból éppúgy, mint az egyesült államokbeli, ausztráliai és új-zélandi ír diaszpóra tagjaitól. Ám a diadal egy súlyos, Írország második fontos közösségének a Home Rule-hoz való hozzáállásából eredő problémát is rejtett magában. A brit uralom fennmaradásában érdekelt, északkelet-írországi, főként protestáns vallású Ulster unionistáinak feltett szándéka volt, hogy ellenállnak a Home Rule-nak, és ellenszegülnek a katolikus ír nacionalista többségű dublini parlament szándékainak. Céljaikat Londonból az akkor épp ellenzékben levő brit Konzervatív Párt (a tory-k) támogatták.

Közülük 1912 szeptemberében félmillió férfi és nő írta alá az Ulster-i Ünnepeles Liga és Szövetség (Ulster's Solemn League and Covenant) című petíciót, tömeges és békés demonstráció-jaként annak az brit unionista akarathoz, hogy nem fogadják el Dublin fennhatóságát. Ennek ellenére Asquith kifejezésre juttatta, hogy a dublini kormány folytatni fogja a munkát egy Írország egészére kiterjedő Home Rule megalkotásával. Az unionisták válaszul azzal fenyegetőztek, hogy szükség esetén akár erőszakkal is ellenállnak minden olyan kísérletnek, amelynek az a célja, hogy egy ilyen törvényt rájuk kényszerítsenek.

1913 elejétől Ulster városaiban és vidéki közösségeiben is kezdtek megjelenni egy új fegyveres szervezet, az Ulsteri Önkéntes Erő (Ulster Volunteer Force, UVF) egységei. A szervezet minden társadalmi osztályból igyekezett újon-

cokat toborozni a tagjai közé. Az UVF tagjainak kiképzettségi foka magas volt ugyan, de fegyverek még nem voltak. A fegyverutánszatokkal parádézó tagok látványa megvetést váltott ki a nacionalistákból, akik játékkatonáknak nevezték az UVF aktivistáit. A nacionalista sajtó se kímélte az unionistákat; a *Freeman's Journal* például (az *Ulster* és a *hysteria* szavak összevonásával) megalkotta az „Ulsteria” kifejezést.

1913 őszén a vezető liberálisok és egyes konzervatívok tárgyalni kezdtek egy Ulsterrel kapcsolatos kompromisszum lehetőségéről. Az Asquith-tel folytatott titkos tárgyalásokon Sir Edward Carson⁵ és Andrew Bonar Law tory politikus követelte, hogy – cserébe a hozzájárulásukért a nacionalista Írországnak adott Home Rule-hoz – vegyenek ki a törvény hatálya alól egy (pontosan még meg nem határozott) területet, amelybe beletartozott volna az „unionista Ulster”. Március elején az Ulsterben tapasztalható „akut széthúzásra, illetve a zavarások kitörésének veszélyére” való tekintettel Asquith engedményt jelentett be: hozzájárulnak, hogy Ulster minden megyéje népszavazással döntsön arról, hogy kivonja-e magát a Home Rule hatálya alól. A kizárás időtartama hat év lett volna, s ennek az időszaknak a végén a megyére automatikusan kiterjedt volna a Home Rule hatálya. Carson és munkatársai azonnal elutasították a javaslatot. Carson úgy vélte, hogy ez nem lenne más, mint „halálos ítéletet, az ítélet végrehajtásának hat évre történő elhalasztásával”.

Asquith márciusi javaslata után két olyan esemény is történt, ami jelentősen segítette az ulsteri unionistákat. Az első az volt, hogy a brit hadsereg Curragh-nál állomásozó tisztjei világossá tették: készek megtagadni a parancsot, ha arra utasítják őket, hogy vonuljanak Ulster ellen és törjék le a Home Rule-lal szembeni ellenállást. Időközben az UVF is felfegyverkezett. A szervezetnek 1913 végén már majdnem 80.000 tagja volt, de még mindig nem rendelkezett számottevő fegyverzettel. Bár 1913 decembere óta törvény tiltotta a fegyverek behozatalát Írországba, április végén a sötétség leple alatt Larne-nál és két másik ulsteri kikötőben egy hajórakományi fegyvert (35.000 darab modern puskát és a hozzájuk tartozó lőszer) rakodtak ki az UVF fegyvercsempészei, majd

4 Az Alsóház ezt megelőzően már két alkalommal is megszavazta a törvényt, ám a Lordok Háza nem volt hajlandó annak elfogadására. Az 1911-es Parlamenti Törvény (Parliament Act) értelmében azonban a Lordok csak kétszer tagadhatták meg egy törvényjavaslat elfogadását, így amikor az Alsóház május 25-én harmadszor is megszavazta, ez automatikusan azt jelentette, hogy a törvényt elfogadta a parlament. (Ford.)

5 Az Írországi Unionista Párt vezetője.

szétosztották a fegyvereket a tartományban levő egységeik között. A fentiek együttes hatása lehetetlenné tette egy egész Írországra kiterjedő Home Rule bevezetését anélkül, hogy komoly fegyveres konfliktus törjön ki. Az emberek egyre gyakrabban beszéltek arról, hogy közeleg a polgárháború.

Egy polgárháború katonai összecsapással járt volna a brit állam és az UVF erői között. Ráadásul egy harmadik fegyveres szervezet, az 1913 novemberében Dublinban alapított Ír Önkéntesek (Irish National Volunteers, INV) Írországon belüli jelenléte egy közösségek közötti dimenziót is hozzáadhatott volna egy ilyen konfliktushoz. Az INV megalakulása mögött az Ír Köztársasági Testvériség (Irish Republican Brotherhood, IRB) nevű titkos forradalmi szervezet tagjai álltak. Ennek a szervezetnek az volt a feladata, hogy fegyveres lázadást szervezzen a brit uralom ellen, amikor arra kedvező alkalom adódik. Az Ír Önkénteseket megalapító ideiglenes bizottság harminc tagja közül tizenhárom az IRB tagja volt, és hamarosan további IRB-tagok is csatlakoztak a szervezethez. Ugyanakkor az Önkéntesek kiáltványa hangsúlyozta, hogy a programjuk védekező jellegű, a mozgalom elnökévé pedig olyasvalakit választottak – az ulsteri katolikus tudós, az ír nyelv újjáélesztésén munkálkodó Eoin MacNeill professzor személyében –, aki nem volt az IRB tagja.

Az INV legtöbb újoncának motivációja az volt, hogy erősítsék Redmond pozícióját, illetve hogy támogassák a Home Rule elleni kampánnyal szembesülő Ír Pártot. Az Önkéntesek vezetése tagadta, hogy a szervezet az Ulsteri Önkéntesek közvetlen ellenpólusának tekintené magát. Az utóbbi állítást körülöngelte a nyilvánvaló valótlanság aurája. Néhányan, akik felbátorodtak annak láttán, hogy (unionista) írek fegyvert viselnek a brit kormány szemé láttára, el-eljártak a gondolattal, hogy a két önkéntes erő összefoghat a britek ellen. Patrick Pearse, az INV alapítóinak egyike a *The Coming Revolution (A közelgő forradalom)* című 1913 novemberében megjelent újságcikkében örvendezett, hogy „az orániaiak felfegyverkeztek, mert derék dolog ír kézben

fegyvert látni”. Ezután kifejezte egy fegyveres konfliktus kitörésének lehetősége fölött érzett örömet, mondván: a „vérontás egy tisztító és megszentelő dolog [...]”.

Az első hónapokban csak lassan gyarapodott az INV tagsága. Az Ír Párt vezetői eleinte nem vettek különösebb tudomást a szervezetről, jóllehet a párt soraiból is sokan csatlakoztak hozzá. A curragh-i és lerne-i események hatására azonban májusban és júniusban gyorsan nőtt a tagok száma, és június végén a tagság már nagyjából 250.000 főre rúgott. Több ír kikötőben is partra tettek kisebb fegyverszállítmányokat. Redmond úgy döntött, hogy ideje tenni valamit azért, hogy a mozgalom a nép választott képviselői, azaz az Ír Párt demokratikus ellenőrzése alá kerüljön. Ezért – egy MacNeill-lel folytatott vita után – június 9-én ultimátumot adott ki a sajtón keresztül, melyben követelte, hogy az INV ideiglenes bizottsága vegye fel tagjai közé az Ír Párt huszonöt jelöltjét.

Július: a válság súlyosbodik

A Home Rule bevezetésére vonatkozó irányadó szabályok értelmében a törvény Ulsterre vonatkozó alkalmazását érintő bármiféle változást egy külön módosító törvénybe kellett volna foglalni. Redmond erőteljes nyomására Asquith megígérte, hogy a módosító törvény csak a márciusi javaslatokat (megyei népszavazások és hatéves kizárás – ami Redmond szerint „az engedmények legszélső határa” volt) foglalja majd magában, de ezt Carson és Bonar Law azonnal elutasította.

Eljött a július, és a módosító törvény tervezete, amely tartalmazta az ígért rendelkezéseket, egy héten át a Lordok Háza előtt volt. Miközben a főrendek a javaslat szövegének módosításáról tárgyaltak, folytatódtak a színpalak mögötti egyeztetések annak érdekében, hogy megállapodásra jussanak. Június végén Asquith engedélyezte, hogy Elibank lordja (Lord Murray) kapcsolatba lépjen a két oldal prominens képviselőivel. Murray, miután találkozott Carsonnal és Bonar Law-val, június 30-án Redmondot is magához kérte. Azt mondta neki, hogy a két unionista alig várja a

rendezést, és a Home Rule bevezetését éppúgy elkerülhetetlennek tartotta, mint Ulster „viszonylag rövid időn belül” történő felvételét annak hatálya alá. Murray átadott Redmondnak egy lehetséges kompromisszumot körvonalázó dokumentumot. A terv javaslatot tett egy nagyjából öt ulsteri megyét magába foglaló tömb kizárására. Redmond azt mondta Murray-nek, hogy az álláspontja sem az időtartam, sem a terület kérdését illetően nem változott, de ha „határozott javaslatot” tesznek neki, azt meg fogja fontolni.

Murray július 1-én és 2-án ismét jelentkezett. Újra találkozott Carsonnal és Bonar Law-val, akik nyomatékosan kijelentették, hogy ha a rendezésben megállapodnak, akkor biztosítani fogják, hogy a konzervatív sajtó megadja az „abszolút fair play-t és minden esélyt” az új ír parlamentnek. Egyedül Tyrone kérdése körül alakult ki „teljes patthelyzet”. Tyrone volt a legnagyobb érintett megye, ráadásul itt, ha csak csekély mértékben is, de a nacionalisták voltak többségben. Mindezek után július 2-án Redmond Lord Rothermere (Lord Northcliffe testvére, a *The Times* tulajdonosa) társaságában találkozott Murray-vel. Rothermere elmondta neki, hogy a pontos unionista javaslat az, hogy tartsanak egy népszavazást Antrim, Down (esetleg nacionalista déli fele kihagyásával), Londonderry, Tyrone, Észak- és Közép-Armagh, Észak-Fermanagh illetve Derry City részvételével, és hagyják, hogy a területet döntse el, hogy bekerüljön-e a Home Rule hatálya alá. Redmond erre azt válaszolta, hogy ezek a javaslatok „teljességgel elfogadhatatlanok”.

Ez egy indító javaslat volt annak érdekében, hogy a felosztás megfeleljen a demográfiai realitásoknak, és hogy a lehető legtöbb nacionalista kerüljön a Home Rule területen belülre, illetve a lehető legtöbb unionista azon kívülre. Egy második javaslat is érkezett Thomas Shillingtontól, a prominens ulsteri liberálistól. Ebben mind a kilenc megye kihagyása szerepelt határozatlan időre (erős pénzügyi ösztönzés mellett, hogy mielőbb csatlakozzanak a Home Rule-hoz). Redmond egy július 9-én Asquith-nek küldött jegyzékben azt írta

a javaslatról, hogy „számunkra, még az is teljesen elképzelhetetlen, hogy fontolóra vegyük [...]. Még a pusztá említése is vihart kavarna Írországbán, Ulsteren belül és kívül egyaránt [...], [ami] azonnal lerombolna mindent, és – ha egy pillanatra is hallgatnánk rá – egy csapásra megsemmisítené a hatalmunkat és a pártunkat”.

Redmond és helyettese, John Dillon július elején találkozott Lloyd George-dzsal, a brit pénzügyminiszterrel. Július 10-én T. P. O'Connor⁶ írásban tájékoztatta Redmondot, hogy Lloyd George megerősítette a toryk által kínált területi engedményeket: „miközben Tyrone teljes területét követelik, készek arra, hogy átadják Fermanagh felét és Down déli részét. Lloyd George sem tudott egy Dél-Armagh-ra vonatkozó ajánlatról [...].”

Redmond problémája ezeknek a javaslatoknak az elfogadásával kapcsolatban tükrözte azt a kínos helyzetet, amelyben olyan nacionalista vezetőként találta magát, aki alig kilenc hónappal azelőtt „az ír nemzet megcsonkításaként” elutasított minden, az ország szétválasztásra vonatkozó javaslatot. Amikor 1913 őszén Asquith-nek írt, hangsúlyozta, hogy bármely egyezsére vonatkozó javaslatnak a másik oldalról kell jönnie, és – a helyzetének kényes volta miatt – csak a nacionalista győzelem pillanatában lehet elfogadni, mint a béke érdekében tett nagylelkű gesztust. Redmond számára az a bizonyos kritikus „utolsó pillanat” még nem jött el. Egyetértett Dillonnal abban, hogy ha az unionisták elutasítják az eredeti módosító törvényt, akkor a Home Rule-t be kell iktatni, és – Dillon szavaival élve – csak ekkor lesznek „megközelíthetők egy ésszerű rendezésre” vonatkozó tervvel.

Július 13-án Augustine Birrell is jelen volt, amikor Asquith sikertelenül próbálta meggyőzni a két írt arról, hogy fontolják meg a változtatásokat a Home Rule hatálya alól kihagyandó területtal kapcsolatban. Másnap a Lordok visszaküldték a módosító törvény általuk átfirt változatát az Alsóháznak. Az ere-

6 Újságíró, az Ír Párt parlamenti képviselője, aki a liverpooli választókerületből került be a parlamentbe. Több vezető liberálisnak is bizalmasa volt.

deti javaslatot szinte a felismerhetetlenségig megváltoztatták, és így már biztosította mind a kilenc ulsteri megye állandó kihagyását. A két ház közötti patthelyzet alakult ki, ami tükrözte az ír nacionalisták és az ulsteri unionisták közötti holtponthoz.

Július 6-án Redmond és Dillon ismét találkozott Asquith-tel és Birrell-lel. Asquith tájékoztatta őket, hogy Murray-nek nem sikerült nagyobb rugalmasságra bírnia sem Carsont, sem Bonar Law-t. Redmond figyelmeztette Asquith-et, hogy ha a módosító törvény az Alsóház elé kerül, akkor még csak utalnia sem szabad további engedményekre, mert ebben az esetben az Ír Pártnak a törvénytervezet ellen kellene lemondania minden engedményről, még azokról is, amelyekhez talán hozzájárultak volna egy megállapodásos rendezés részeként. Ez egyértelmű elutasítása volt a Lordok módosításainak, és azt jelentette, hogy az eredeti Amending Billt bocsájtják szavazásra.

Miközben ezek az események zajlottak, az utcákon fokozódott a feszültség. Július 6-án az UVF csapatai először vonultak fel igazi puskákkal és szuronyokkal felfegyverkezve Belfastban. Az INV hétfévente egész Írországbán nagyszabású szemléket tartott; Erskine Childers kapitány Hamburgból kifutott *Asgard* nevű jachtján pedig már úton volt egy nagy szállítmány csempésztett fegyver Írország felé. Július 7-én az INV ideiglenes bizottsága megtárgyalta Redmond huszonöt jelöltjének felvételét.

Július 10-én találkoztak az esetleges ulsteri „ideiglenes kormány” tagjai. Az unionisták azzal fenyegetőztek, hogy abban a pillanatban megalapítanak egy ilyen kormányt, amint a Home Rule-t beiktatják. James Craig kapitány azt mondta, hogy a helyzet „olyan sötét, amilyen sötét csak lehet”, és megígérte, hogy egy „nagy jelentőségű nyilatkozatot” fog tenni. Valójában azonban semmi sem történt. Carson Larne-nál zászlót adományozott három UVF-zászlóaljnak, az előttük tartott beszédében pedig – bár buzgón imádkozott a békéért – azt mondta, hogy: „ha nem tudjuk a békét becsülettel elérni, akkor a háborút kell becsülettel

megvívunk”. Minden várakozás ellenére július 12-e mégis csendesen telt el Belfastban. A Lordok Házában Lord Londonderry arról panaszkodott, hogy a kormány politikája két fegyveres táborra osztotta Írországot.

A kormány komoly dilemmával nézett szembe. Miután elviekben felajánlották a kizárást az ulsteri unionistáknak, nem ejthették a módosító törvényt és iktathatták be a Home Rule-t önmagában. Ha viszont Asquith július 20-án benyújtja a Lordok Háza által átfogalmazott Amending Billt az Alsóháznak, akkor az Ír Párt a törvény ellen fog szavazni, ezzel valószínűvé téve a kormány bukását és az új választások kiírását. A közvetlen tárgyalás tűnt az egyetlen kiútnak a zsákutcából.

V. György már korábban is sürgette Asquith-et, hogy ültesse tárgyalóasztalhoz Redmondot és Carsont, de a miniszterelnök akkor még elvetette az ötletet arra hivatkozva, hogy ez túl korai lenne. Asquith most kapcsolatba lépett a két féllel, és arra kérte őket, hogy találkozzanak egy, a Buckingham-palotában rendezendő konferencia keretében. A király lelkesen támogatta az elképzelést, és azt javasolta, hogy James Lowther, az Alsóház elnöke legyen a konferencia levezető elnöke. Válaszul a királyi meghívásra, július 21-én kedden Redmond, Dillon, Asquith és Lloyd George találkozott Carsonnal, James Craig kapitánnyal, Bonar Law-val és Lord Lansdowne-nal. Az uralkodó azzal nyitotta meg a találkozót, hogy kifejezte Írország és az ír nép iránti szimpátiáját. Kijelentette, hogy elképzelhetetlen, hogy ír alattvalóit egy testvérgyilkos harc szélére sodorják olyan „problémák miatt, amelyeket szemmel láthatólag oly könnyű lenne kiigazítani”. A király Isten segítségét kérte a tanácskozás sikeréhez, és a következő szavakkal zárta a beszédét: „Az Önök felelőssége valóban nagy. Az idő pedig rövid [...]”.

Minden résztvevő egyetértett abban, hogy ne vezessenek hivatalos jegyzőkönyvet, így a konferenciáról rendelkezésünkre álló egyetlen beszámoló a Redmond által írt összefoglaló. Carson és unionista társai azzal érveltek, hogy elsőként a határidőt kell megvitatni. Redmond és Dillon ugyanakkor ragaszkodott

ahhoz, hogy először a területi kérdéssel kell foglalkozni, mivel az ezzel kapcsolatos döntés befolyásolhatja a határidőre vonatkozó véleményüket. Végül megállapodtak abban, hogy először a területi kérdést vitatják meg. Carson előadott „egy kidolgozott tervet” Ulster egészének kizárására, és hangsúlyozta, hogy ez kedvezne Írország mielőbbi egyesítésének. Redmond azt válaszolta, hogy Dillon és ő ilyesmit semmilyen körülmények között sem tudnak elfogadni.

Másnap Redmond indítványozta, hogy tárgyalják meg a márciusi javaslatokat, de az unionisták nem akartak ezekről tárgyalni. Asquith kész volt arra, hogy a vitát kimozdítsa a megyehatárok paraméterei körül kialakulni látszó holtpontról, és javasolta, hogy a köz-igazgatási határokat alapul véve osszák fel Ulstert. A konferencia résztvevői egy nagy térkép fölé hajoltak, ami a vallási hovatartozás szerinti megoszlást mutatta a különböző választókerületekben. Redmond elbeszélése szerint hamarosan nyilvánvalóvá vált, hogy nem lehet mindkét fél számára kielégítő megegyezést kidolgozni. Carson idegenkedett attól, hogy Tyrone bármely részét felvegyék a Home Rule-ba, míg Redmond egyaránt hajthatatlan volt a megye bármely részének kihagyása dolgában. Carson ezután az eredeti követelését módosítva egy hat megyéből álló, egy egységként szavazó tömb kizárását kérte. Páthelyzet alakult ki, de mindannyian elfogadták az elnök javaslatát egy újabb találkozóra vonatkozóan.

Aznap este Asquith levélben számolt be a páthelyzetről bizalmasának, Venetia Stanleynek. Minden, a térképekről és a számokról folytatott vita ugyanoda tért vissza: „az ember különös találékonyságának eme végletekig átkozott teremtményéhez – Tyrone megyéhez. A vita rendkívüli jellegzetessége Redmond és Carson (elvben) teljes egyetértése volt. Mindketten azt mondták: »Vagy egész Tyrone, vagy a halál; de teljesen megértem, hogy Ön miért mondja ugyanezt.« Az elnök persze közbevágott: »Ha mindkét ember azt mondja, hogy neki az egész kell, miért nem vágják félbe?« Egyikük sem akart hallani egy ilyen javaslatról [...]. Semmi sem lehetett volna

barátibb hangvételű vagy, a végkimenetelét tekintve, reménytelenebbül eredménytelenebb [...]. Ritkán éreztem reményvesztettebbnek magam [...] egy kimondhatatlan következményekkel járó zsákutca egy olyan kérdés miatt, amely angol szemmel nézve elképzelhetetlenül kicsinek tűnik, ír szemmel viszont mérhetetlenül nagy. Hát nem igazi tragédia ez?»

A harmadik nap reggelén Carson megújította igényét az egész tartományra, vagy legalábbis a hat „beültetett” megyére vonatkozóan. Mivel ezt nem fogadták el, Asquith tett egy újabb javaslatot: osszák fel Ulstert a parlamenti választókerületei szerint, azzal a megkötéssel, hogy a nacionalista Nyugat-Belfast és Derry City is a kizárt területen lenne. Így kikerülne a Home Rule hatálya alól egész Antrim megye, egész Belfast, Észak-, Kelet- és Nyugat-Down, Észak- és Közép-Armagh, egész Londonderry és Derry City, Dél-Tyrone és Észak-Fermanagh.

Ám Tyrone háromnegyedének elvesztése több volt annál, amit Carson el tudott fogadni. Előző követeléséhez hasonlóan Carson itt is megtagadta a nacionalista helyi többségektől azt a jogot, amit az unionista helyi többségeknek követelt. A kifogása az volt, hogy noha az unionistáknak nincs többsége Tyrone megyében, övék a „döntő hatalom” a gazdagságban és a közigazgatásban.

Redmond megfontolt volna bármilyen javaslatot, ami egy olyan elven alapul, amely lehetővé teszi az elsősorban unionista kerületek számára, hogy kiszavazzák magukat a Home Rule hatálya alól, de határozottan elutasította, hogy egy nagy terület egy tömbben szavazzon, mivel ez kikényszerítette volna a nacionalista kerületek kizárását is, különösen akkor, ha nincs időbeli korlát a Home Rule hatálya alóli kivételre.

Asquith-nek volt még egy javaslata: ha minden másról meg tudnak állapodni, válasszanak egy „pártatlan hatóságot” Tyrone tisztességes felosztására. Mivel ezt elutasították, az elnök tett egy utolsó kísérletet: ha Tyrone kivételével minden kérdésben meg tudnak egyezni, akkor a törvény hatályba lépését követően egy rövid időszakra (mondjuk 12-18 hónapra) hagyják ki

Tyrone-t a Home Rule-ból, majd ennek letelte után tegyék lehetővé, hogy a megye népszavazás útján döntsön arról, hogy csatlakozik-e az ír parlamenthez. Ez mindkét fél számára lehetővé tenné, hogy részleges győzelemnek tekintse a konferenciát. Azonban Carson elutasította a javasolt időtartamot, míg Redmond az egész ötletet kivitelezhetetlennek vélte.

Redmond könyörgött, hogy a kizáráson kívül más lehetőségeket is vegyenek fontolóra, és felajánlotta, hogy „nagyon nagy engedelmeket” tesz a Home Rule hatálya alá kerülő Ulster kérdésében. Ezt Carson nem fogadta el. Az utolsó találkozót annak szentelték, hogy megvitassák az elnök nyilatkozatát, amelyben bejelenti, hogy a konferencia eredménytelenül zárult. Miután a nyilatkozat szövegét elfogadták, a konferencia résztvevői beleegyeztek abba, hogy „megfelelő titoktartással kezelik azt, ami történt”.

Redmond később elmondta Asquith-nek, hogy amikor ő és Carson elbúcsúzott, az utóbbinak könnyes volt a szeme, Craig kapitány pedig, aki azelőtt még soha életében nem beszélt Dillonnal, odament az utóbbihoz, és azt mondta neki: „Mr. Dillon, megrázná a kezem? Örömmel töltene el, ha elmondhatnám magamról, hogy annyi évet adtam az életemből Ulsternek, mint amennyit Ön áldozott Írország szolgálatának.” Később, immár Redmond halála után Carson felidézte, hogy amikor elváltak a palotában, Redmond megkérte őt, hogy „rázzanak kezet az együtt töltött régi idők kedvéért”. Közvetlenül ezután a király magánkihallgatáson fogadta mindegyik vezetőt. Redmondot lenyűgözte az uralkodó által mutatott együttérzés és jóakarát. A király azt mondta neki, hogy örömmel hallott a „békés és békülékeny légkörről”, amely Redmond és Carson találkozáját jellemezte.

Később a Downing Streeten Asquith azt mondta Redmondnak és Dillonnak, hogy most folytatnia kell a munkát a módosító törvénnyel, de a kizárásra vonatkozó határidő nélkül. Ez „jó sok habozást” okozott, de – ha vonakodva is – egyetértettek abban, hogy megpróbálják megnyerni a pártjuk hozzájárulását. Asquith ezután bejelentette az Alsóház előtt,

hogy a konferencia eredménytelenül ért véget. Elveszett egy lehetőség – nem arra, hogy megakadályozzák a felosztást, hanem arra, hogy legalább békésen kezdődhessen el. Akkor még aligha gondolta volna bárki is, hogy a nacionalisták, az unionisták és a brit kormány választott képviselői egészen az 1973-as sunningdale-i konferenciáig nem ülnek majd ismét együtt ugyanannál az asztalnál, hogy a sziget jövőbeli irányításának kérdéséről tárgyaljanak. A konferencia résztvevői nem tudhatták, hogy ez volt az utolsó esélyük arra, hogy szemtől szembe találkozzanak egymással...

Redmond előkészítette a beszédét a módosító törvény következő, július 28-án esedékes alsóházi vitájára. Ebben hangsúlyozta, hogy pártja a kezdetektől fogva arra készült, hogy „hatalmas áldozatokat hozzon annak érdekében, hogy a Home Rule békésen jöjjön létre, hogy elkerüljük a viszályt a honfitársainkkal”. A kérdéses területeknek a Home Rule hatálya alóli kizárását „a legjobb esetben is [...] egy gyűlöletes szükségszerűségnek” tartotta. Határozottan elutasította Carson hat megyére vonatkozó követelését annak Tyrone és Fermanagh nacionalista többségével szembeni igazságtalansága miatt.

Azonban azt tervezte, hogy cserébe támogatja a kormányzatot a kizárásra vonatkozó időkorlát elhagyásában. Az unionisták korábban kifogásolták, hogy ha a kizárást egy meghatározott időtartamhoz kötik, akkor az csupán elhalasztott kényszer lesz. Az új javaslat „magukra az ulsteriekre hagyná a döntést, hogy mikor csatlakoznak [a Home Rule-hoz] [...] A javaslat szerint Ulsterre semmiféle nyomás nem gyakorolható.”

Redmond úgy vélte, hogy „semmilyen rendezés nem lehetséges addig, amíg [a Home Rule] hatályba nem lép”. Amint ez megtörtént, „az emberek felismerik majd a valós helyzetet, és mindkét fél számára könnyebb lesz a meg egyezés”. Azzal, hogy így vetette fel az ajánlatát, a pattanásig feszítette nacionalista választóinak hűségét, miközben próbálta növelni a befolyását az ulsteri unionistáknál. Nem volt garancia arra, hogy sikerrel jár. Ha kudarcot

vall, minden bizonnyal háború következik...

Hogy milyen lett volna ennek a beszédnek a fogadtatása, azt már soha nem tudjuk meg. A módosító törvény vitáját július 30-ra halasztották, a kabinet viszont ekkorra már egy teljesen más kérdéssel volt elfoglalva. Egy hónappal azelőtt Szarajevóban az Osztrák-Magyar Monarchia trónörökösét meggyilkolta egy szerb szélsőséges, és Ferenc József két nappal a kitűzött időpont előtt hadat üzent Szerbiának. A következmények az egész kontinensre kiterjedtek. Redmond sosem mondta el a beszédét. Írország polgárháború felé való menetelésének hirtelen megálljt parancsolt egy ennél is nagyobb katasztrófa.

Epilógus

A Nagy Háború, azaz az I. világháború kitörése befagyasztott minden további vitát az Ulster-problémával kapcsolatban. Amikor a király szeptember 18-án kihirdette a Home Rule Actet, a módosító törvény kérdése még mindig megoldatlan volt. A törvény végrehajtását a háború időtartamára – amelyről mindenki úgy gondolta, hogy rövid lesz – felfüggesztették.

A világháború új dinamikát vezetett be az ír nacionalisták, az ulsteri unionisták és a brit kormány közötti háromoldalú kapcsolatba. A háború utáni rendezést szem előtt tartva immár verseny folyt az előbbi két oldal között azért, hogy bizonyítsák Nagy-Britannia iránti hűségüket. Redmond, aki a háború kezdetekor ígéretet tett arra, hogy a nacionalisták támogatni fogják a brit kormányt, szeptember 18-a után ösztönözte az írek jelentkezését a brit hadsereg ír ezredeibe. Tette ezt részben azért, hogy törlessze azt a „becsületbeli” adósságot, amivel érzése szerint a Home Rule-ért tartozott Nagy-Britanniának, részben pedig annak érdekében, hogy a jövőben a britek támogassák Ulsterrel kapcsolatos politikáját és biztossítsák egy „jó” Amending Bill megalkotását. Táplálta azt a reményt is, hogy a kontinensen közös ellenség ellen folytatott harc egységbe kovácsolja az unionista és nacionalista katonákat, és az így kialakuló új identitás feleslegessé teszi majd a partíciót.

A háború azonban nem ért véget olyan gyorsan, mint ahogyan arra sokan számítottak, és

elhúzódnia 1916 tavaszán lehetővé tette ír elégedetlenek egy kis csapatának, hogy megtegyenek valamit, amit szinte senki sem láthatott előre: hogy fegyveres felkelést szervezzenek Dublinban. A hűsvéti felkelés vezetőinek kivégzése és az ezt követő megtorlás által kiváltott megosztó érzelmek olyan légkört teremtettek, ami már sokkal kevésbé volt kedvező Redmond számára. A következmények politikai karrierjének romba dőléséhez, illetve négy éven belül az Ír Párt bukásához vezettek; Írország esetében pedig katasztrófát hoztak magukkal. Az erőszak, amelyről úgy tűnt, hogy 1914 júliusában fog kirobbanni, új, változatos és destruktív formákban jelent meg, és 1923 tavaszáig több mint hatezer ír halálát okozta...

(*The Dublin Review of Books*)

Robert Pogue Harrison

A Szilícium-völgy gyermekei

Az HBO *Silicon Valley* (*Szilícium-völgy*) című új vígjátéksorozatának egyik epizódjában van egy érdekes és tanulságos jelenet. Egy startupok (ígéretes induló cégek) számára szervezett, csúcstechnológiával foglalkozó konferencián az előadók szinte mindegyike a következő szavakkal zárja a prezentációját: „és ez egy jobb helyé teszi majd a világot.” Amikor 1983-ban Steve Jobs arról igyekezett meggyőzni John Sculley-t, a Pepsi vezérigazgatóját, hogy fektessen be az Apple-be, végül azzal sikerült elérnie a célját, hogy nekiszegesse a kérdést: „Azzal szeretné tölteni az élete hátralevő részét, hogy cukros vizet árul, vagy inkább egy esélyt akar arra, hogy megváltoztassa a világot?” Azon a napon, amikor leültem, hogy megírjam ezt a cikket, a *The New York Times*-ban megjelent egy egész oldalas Blackberry-hirdetés, amelyen a mosolygó Arianna Huffington⁷ mellett a következő idézőjelek közé zárt, túlméretezett felirat

---

⁷ Amerikai író, újságíró. Számos könyv szerzője, a *The Huffington Post* nevű hírportál alapítója és főszerkesztője.